

Аноній Г. В.,

к.е.н., викладач циклової комісії комерційних дисциплін, Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж, м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗДРІБНОЮ ТОРГІВЛЕЮ ПОТРЕБ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В ТОВАРАХ ТА ПОСЛУГАХ

***Анотація.** У статті розглянуто проблему забезпечення роздрібною торгівлею потреб сільського населення в товарах та послугах відповідно до грошових доходів, проаналізовано причини зниження частки товарообороту сільської торгівлі у загальній сумі придбаних населенням товарів та охоплення товарооборотом сільської торгівлі споживчих витрат. На основі проведених досліджень доведено, що характер розвитку сільської торгівлі, ефективність її функціонування і рівень конкурентоспроможності не відповідають стратегічним завданням соціальної політики держави на селі, розвитку сільських територій та потребам сільських жителів.*

Ключові слова: сільське населення, доходи населення, сільський ринок, сільська торгівля, товарооборот сільської торгівлі.

Аропій Г. В.,

Ph.D., Lecturer of Cyclic Commission of Commercial Disciplines, Chernivtsi Cooperative College of Economics and Law, Chernivtsi

PROBLEMS OF PROVIDING BY RETAIL TRADE OF RURAL POPULATION NEEDS IN GOODS AND SERVICES

***Abstract.** The article deals with the problem of meeting the needs by retail trade in goods and services of the rural population according to its income as well as analyzes the causes of decline in the share of rural trade turnover in the total amount of purchased goods by the population and coverage by the turnover of rural trade of consumer spending. Based on the studies proved that the nature of rural trade development, efficiency of operation and level of competitiveness do not meet the strategic objectives of state policy in rural areas as well as their economic growth and needs of rural residents.*

Keywords: rural population, income, rural market, rural trade, rural trade turnover.

Постановка проблеми. В Україні сільська торгівля досягла значних масштабів і займає особливе місце в соціальній сфері та багатофункціональній економіці села.

Проте, характер її розвитку, ефективність функціонування і рівень конкурентоспроможності не відповідають стратегічним завданням соціальної політики держави на селі, перспективним перетворенням сільських територій і глобальним тенденціям розвитку аграрного сектору, оскільки торгівля на селі розвивається безсистемно, деформовано і суперечливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку торгівлі в сільській місцевості розкрито в працях дослідників торгівлі: Апопій В. В., Бабенко С. Г., Гончарука Я. А., Тягунової Н. В., Шимановської-Діанич Л. М., Хомяка Ю. М., а також економістів-аграрників: Прокопа І. В., Молдован Л. В., Шепотько Л. М. Проте структурні зміни сільської торгівлі, обґрунтування нових моделей, сучасних

організаційних форм залишилися поза увагою зазначених авторів.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття сутності та змісту сучасних проблем розвитку сільської торгівлі України з точки зору повноцінного забезпечення потреб сільського населення у товарах та послугах відповідно до грошових доходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Торгівля як важлива сфера життєзабезпечення сільського населення покликана зайняти особливе місце в багатофункціональній економіці села і процесах соціальних перетворень на сільських територіях. Проте роль торгівлі у розвитку села на сучасному етапі можна охарактеризувати як проблематичну: її розвиток суттєво відстає від масштабів соціально-економічних перетворень, погіршуються якісні характеристики, знижується ефективність функціонування торгівлі. Таким чином, у сільській торгівлі спостерігаються тенденції її поступової деградації.

Таблиця 1

Реалізація грошових доходів сільського населення через торгівлю в сільській місцевості

Показники	Од. виміру	Роки												2015/ 2005, раз
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Грошові доходи	грн. на 1 особу	4413	5288	6597	9452	10241	12030	13494	15115	16223	17485	19997	4,5 p.	
Сложивчі витрати:														
продовольчі товари	грн. на 1 особу	3109	3618	4262	6609	7385	8445	9563	10450	10909	12118	15192	4,9 p.	
непродовольчі товари		1972	2170	2507	3785	4338	4934	5554	5930	6140	6879	8658	4,4 p.	
Всього товарів	грн. на 1 особу	1008	1275	1537	2079	2184	2579	2891	3214	3214	3828	4832	4,8 p.	
Роздрібний товарооборот ¹ сільсь- кої торгівлі	грн. на 1 особу	2980	3445	4044	5864	6522	7513	8445	9144	9354	10707	13490	4,5 p.	
Частка товарообороту сільської торгівлі у сумі придбаних насе- ленням товарів ²	%	2026	2366	2425	2616	2434	2972	3475	3598	3593	4108	4565	2,3 p.	
Охоплення товарооборотом сільсь- кої торгівлі сложивчих витрат	%	68,0	68,7	60,0	44,6	37,3	39,6	41,1	39,3	38,4	38,4	33,8	X	
Реалізація доходів сільського на- селення через сільську торгівлю	%	65,2	65,4	56,9	41,3	33,0	35,2	37,8	36,3	32,9	33,9	30,0	X	
	%	45,9	44,7	36,8	27,7	23,8	24,7	25,8	23,8	22,1	23,5	22,8	X	

¹Врахований товарооборот підприємств та фізичних осіб-підприємців.²Без послуг.

Примітка: розраховано за [4, с. 59, с. 196; 7, с. 9; 8, с. 11].

Дані таблиці 1 свідчать про загальну тенденцію зростання доходів сільського населення, споживчих витрат і товарообороту, що є закономірним процесом. Проте темпи зростання грошових доходів значно випереджають розміри сільського товарообороту на одну особу. Як результат, за останні десять років реалізація сільським населенням грошових доходів через торгівлю на селі зменшилася в 2 рази та складає лише 22, 8 %. Споживчі витрати також переважно здійснюються поза сільською торгівлею (товарооборот сільської торгівлі охоплює усього 30% таких витрат).

Отже, очевидно, що сільська торгівля належним чином не виконує свою основну функцію – задоволення потреб населення товарами і послугами. Лише 33,8 % купівельних фондів сільського населення реалізується в мережі сільської торгівлі, а інша частина – в містах, тобто має місце надмірна міграція покупок сільським населенням у містах, причому ця негативна тенденція поглиблюється. Якщо у 2005 році поза межами сільської торгівлі купувалося 1/3 продовольчих і непродовольчих товарів, то у 2015 році обсяги купівлі склали менше 2/3.

Міграція покупок пов'язана з тим, що основну частину непродтоварів сільське населення вимушене купувати в містах із різних причин. По-перше, у міських магазинах асортимент непродтоварів значно ширший і ціни нижчі. По-друге, група продтоварів у міській торговельній мережі не тільки ширша, але й гарантує їх безпеку в зв'язку з кращим обладнанням магазинів та швидшою товарооборотністю. По-третє, для частини сільського населення, яка працює у райцентрах і в містах, зручніше купувати товари за місцем праці.

Разом з тим, така значна міграція покупок свідчить про недостатній рівень розвитку сільської торгівлі, відсталість торговельних технологій та якості обслуговування. Все це приводить до значних соціальних витрат сільського населення, які проявляються у витратах часу на придбання товару і його післяпродажного обслуговування, транспортних витратах, а також недоотримання доходів сільськими територіями.

У контексті реалізації основної функції сільської торгівлі важливо проаналізувати також асортиментну структуру товарообороту. Як видно з табл. 1, в споживчих витратах сільського жителя продовольчі товари займають 57,0%, непродтовари – 31,8% і послуги – 11,2 %. Відповідно, співвідношення продовольчих і непродовольчих товарів склалося на рівні 64:36.

З достатньою очевидністю можна констатувати, що асортиментна структура суттєво деформована. Значна перевага продовольчих витрат у споживчих витратах (близько 2/3) свідчить про надзвичайно низький рівень наявних доходів сільського населення – менше 2,2 тис. грн. у місяць. Попутно зауважимо, що рівень витрат на придбання продтоварів був би ще вище, якщо додати натуральне споживання. Частка спожитих сільським населенням продуктів харчування, вироблених в особистих підсобних господарствах у 2015 р., складала: м'ясопродукти – 33%, молоко і молокопродукти – 46,3%, яйця – 66,3%,

овочі – 50,8, картопля – 86,9%. При цьому витрати сільського жителя на харчування в середньому складають 57% від загальних.

Таким чином, можемо зробити висновок, що торгівля на селі переважно орієнтована на розвиток товарообороту продтоварів та непродтоварів повсякденного попиту.

Низька купівельна спроможність сільського населення суттєво стримує розширення товарообороту непродтоварів. Середній рівень доходів селян лише на 32 % перевищує прожитковий мінімум. На придбання одягу, взуття сільський житель спроможний виділити з сімейного бюджету не більше 1090 грн. у рік, а на предмети домашнього вжитку, побутову техніку і поточне утримання житла ще менше – лише 363 грн.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Узагальнення вищезазначених проблем дає підстави стверджувати, що характер розвитку сільської торгівлі, ефективність її функціонування і рівень конкурентоспроможності не відповідають стратегічним завданням соціальної політики держави на селі, розвитку сільських територій та потребам сільських жителів.

У той же час сільська торгівля володіє потужним потенціалом, який дає можливість подолати негативні тенденції. Для цього торгівля в сільській місцевості повинна суттєво вдосконалюватися, трансформуватися і набувати нових форм розвитку. Основними напрямками перетворень вважаємо: формування багатокладної сфери торговельного обслуговування, відновлення функцій різних систем торгівлі, адаптацію торгівлі до вимог сільського розвитку, підвищення ролі торгівлі у функціонуванні ринку агропродовольчих ресурсів, забезпечення інноваційного розвитку торгівлі на селі, сприяння створенню сучасних об'єктів інфраструктурного забезпечення сільської торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апопій В. В. Сутність і типологія інновацій в торгівлі / Апопій В. В., Хом'як Ю. М. // Торгівля, комерція, підприємництво : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 12.
2. Апопій Г. В. Соціальні наслідки деградації торгівлі в сільській місцевості (тези) / Апопій Г. В. // Стратегічні напрями відновлення економіки та соціальної сфери України в умовах системної кризи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 11 грудня 2014 року. – Львів : “Ліана-М”, 2014. – С. 57-62.
3. Торгівля в сільській місцевості: структурні зміни в трансформаційній економіці / Балабан П., Балабан М., Іванов Ю., Апопій Г. // Торгівля, комерція, підприємництво : зб. наук. праць. – Львів : Видавництво ЛКА, 2015. – Вип. 18. – С. 11-17.
4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році : стат. збірник. – К. : Держстат України, 2016. – 372 с.

5. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році : стат. збірник. – К. : Держстат України, 2010. – 368 с.

6. Доповідь “Витрати і ресурси домогосподарств України у I півріччі 2016 року” : стат. збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 17 с.

7. Кент Т. Розничная торговля / Т. Кент, О. Омар ; [пер. с англ.]. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 719 с.

8. Ферни Дж. Принципы розничной торговли / Дж. Ферни, С. Ферни, К. Мур ; [пер. с англ.]. – М. : Олимп-Бизнес, 2008. – 416 с.

9. Роздрібна торгівля України у 2015 році : стат. збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 135 с.

10. Роздрібна торгівля України у 2010 році : стат. збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 191 с.

REFERENCES

1. Apopiy, V. V. and Homjak Y. M. (2011), *Sutnist' i typolohiya innovatsiy v torhivli, Torhivlia, komertsiiia, pidpriumnytstvo*, vol. 12, Vidavvictvo LKA, Lviv.

2. Apopiy, H. V. (2014), *Sotsial'ni naslidky dehradatsiy torhivli v sil's'kiy mistsevosti (tezy), Stratehichni*

napryamy vidnovlennya ekonomiky ta sotsial'noyi sfery Ukrainy v umovakh systemnoyi kryzy: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, 11 hrudnya 2014 roku, “Liana-M”, Lviv.

3. Balaban P., Balaban M., Ivanov Yu. and Apopiy H. (2015), *Torhivlya v sil's'kiy mistsevosti: strukturni zminy v transformatsiyini ekonomitsi, Torhivlia, komertsiiia, pidpriumnytstvo*, vol. 18, Vidavvictvo LKA, Lviv.

4. *Vytraty I resursy domohospodarstv Ukrainy v 2015 roci* (2016), Kyiv.

5. *Vytraty I resursy domoghospodarstv Ukrainy v 2010 roci* (2011), Kyiv.

6. *Vytraty I resursy domoghospodarstv Ukrainy u I pivrichchi 2016 roku* (2016), Kyiv.

7. Kent T. and Omar O. (2007), *Roznichnaya trgovlya*, Unity-Dana, Moscow.

8. Ferny J., Ferny S. and Moor C. (2008), *Printsipy roznichnoy trgovli*, OlimpBusiness, Moscow.

9. *Rozdribna torghivlja Ukrainy u 2015 roci* (2016), Kyiv.

10. *Rozdribna torghivlja Ukrainy u 2010 roci* (2011), Kyiv.